

15 Temmuz Darbesini Buharlaştıran Batı Medyası

Bahadır Kurbanoglu

Putlarını Yiyen Ahlaksız Entelijansiya Ordusu

15 Temmuz darbesinin akabinde Batı medyasında yer alan yaklaşım biçimleri, darbenin öncesinde kaleme alınan “Türkiye’de muhtemel darbenin ayak sesleri” mesabesindeki yazılarla örtüşmekte idi. Bunlardan birini Mart ayının sonlarında “*Türkiye’de darbe olabilir mi?*” başlığıyla Michael Rubin yazmıştı.

Türkiye’de gerçekleşecek bir darbenin etkilerini minimize ederek “endişeleri” ortadan kaldırmaya dönük analizlerde bulunan Rubin, Erdoğan-Mursi karşılaştırması yapıp, “*Mursi için gösterilen tepkilerin ‘otokrat Erdoğan’ için gösterilmeyeceği*”nden bahisle hem potansiyelinden haberdar olduğu darbecilere yol gösteriyor hem de ülkeyi ve bölgeyi dizayna soyunmuş olanların da yüreklerine su serpiyordu:

“Darbeci liderler Avrupa ve ABD insan hakları ve sivil toplum kriterlerini öne sürerek hapisteki gazetecileri, akademisyenleri çıkarır, el konulan gazete ve TV kanallarına haklarını iade eder. Türkiye’nin NATO üyesi olmasının herhangi bir caydırıcı etkisi olmaz: Ne Türkiye ne de Yunanistan askerî darbeler sonucu üyeliğini kaybetmez. Türkiye’deki yeni idare Türkiye Kürtleri ile samimi olarak ilgilenabilir ve Kürtler de gemideki yerini alır.”

Yine mesela Foreign Policy’de Dick Cheney’in güvenlik danışmanlarından **John Hannah,** “*Erdoğan Gibi Bir Sorunu Nasıl Çözebilirsiniz?*” başlıklı yazısında “*kaçınılmaz hesaplaşma*”dan söz etmiş ve işi askerî darbe beklentisine vardırılmıştı. **Michael Rubin** “*Türkiye’de Darbe Olursa ABD Karşı Çıkamaz*” başlıklı bir yazı daha yazmış; **Foreign Affairs’de Gönül Tol** “*Türkiye’de Bir Sonraki Askerî Darbe*” başlıklı bir makale kaleme almıştı.

Bu ve benzeri yazılarda serdedilen yaklaşımların -darbe başarılı olamamış olsa bile- bundan sonraki sürecin de koçbaşı değerdendirmeleri olacağı aşikâr.

Batılı Hükümetlerin Yaklaşımları

Türkiye’deki 15 Temmuz darbe girişimine karşı gerek ABD ve Batı hükümetlerinin gerekse BM ve AB gibi kurumların ilk verdikleri tepkilerin zamanlamasına baktığımızda bir bekle-gör stratejisinin işlediği gözlemlenmekteydi. “Demokrasi ve hukuk devleti” eşliğinde hükümete destek çağrıları ise Türkiye sathında darbe karşıtı güvenlik güçlerinin ve halkın darbeyi boşa çıkartmalarının ve püskürtmelerinin ardından gerçekleştiği net olarak görüldü.

Uluslararası boyutta darbe öncesinde sürdürülen “DAİŞ’e yardım” yaftalamasının (*F. Gülen’in Batı basınına yaptığı açıklamalarına da bir kez daha yansdığı üzere*) darbenin gerçekliğini, şiddetini ve misyonunu gölgeleme ve halkın iradesiyle seçilen Cumhurbaşkanı ve hükümetin meşruiyetine gölge düşürmeye matuf olduğu çok açıktı. Bunun yanında yukarıda

hatırlattığımız ve son birkaç aydır ABD basınında provokatif söylemlerle gündeme getirilen darbe söylemleri birbirini tamamlar mahiyetteydi.

Darbe gecesinden itibaren uluslararası aktörlerin tutumu da bundan sonraki yol haritasını çizer mahiyetteydi. ABD’den ilk resmi açıklama John Kerry’den gelmişti ve Kerry *demokrasi, meşru hükümet ve insan hakları* konularına hiç değinmeden “*Umarım Türkiye’de huzur, barış ve istikrar olur.*” sözleriyle konumunu belirsiz kılmakta, Hollande gibi bazı liderler de darbeden ziyade “*idamlar*” ve “*AB üyeliği*” konusunu öne çıkartmaktaydı. Obama ise açıkça konumunu belli edercesine ancak günler sonra hükümete destek açıklaması yapacaktı. Üstelik aynı süreçte bazı Pentagon generalleri “*darbenin başarılı olduğu*”na dair söylentiler yaymakta ve başarılı olması gerektiğine dair beklentilerini dillendirmekteydiler. (Örneğin Yarbay Peters, Türkiye hakkında şöyle dedi: “*Darbe başarılı olursa İslamcılar kaybeder, biz kazanırız.*” -Lt. Col. Peters on Turkey: If coup succeeds, Islamists lose and we win.-)

BM’de bile “darbenin kınanmasına yönelik karar tasarısı” bir kanlı darbeci olan Sisi’nin vetosuna takılabiliyordu.

Dahası Stratfor’un, 15 Temmuz gecesini, Marmaris’ten İstanbul’a gelmekte olan Erdoğan’ın uçuş rotasına ilişkin koordinatları vermesi açık bir tehdidin ve desteğin göstergesi olarak okunuyordu. WikiLeaks bile -sonradan kof çıksa da- Twitter hesabından Türkiye ile ilgili yüzbin dokümanın yayınlanacağını ve bu belgelerin Türkiye’deki kavgayı etkileyeceğini duyurdu. Bu operasyonlar da darbe girişiminin uluslararası boyutta aldığı desteğe dair işaretler sunmaktaydı.

Darbeyi Rasyonelleştirmek ve “Diktatör Erdoğan” İmajının Zedelenmemesi İçin Yayın Bombardımanı

Batı medyasının etkin kesimlerinin tutumu da bundan farklı değildi. “Objektiflik” kriterlerinin yerle bir edilmesinin arka planında öncelikli olarak, darbe öncesi Batı medyasında oluşturulan “Erdoğan ve Türkiye imajı”nın ve bunların Batı kamuoyu nezdinde sarsılması endişesinin bulunduğu söylenebilir.

Bu minvalde en çarpıcı örnek olarak, darbenin başarısızlığının netleşmesinin ardından “*Erdoğan’ın tiyatrosu*” vurgularına yapılan hızlı geçiş gösterilebilir.

Anti-demokrat, sultan/diktatör bir Erdoğan’ın “darbeye karşı demokratik mücadele veren lider/seçilmiş hükümet” şeklinde bir meşruiyete kavuşması, bundan önce inşa edileni yıkacağı gibi, bundan sonrasına ilişkin olarak da söylenecekleri boşa çıkartabilirdi.

Bu yüzden uluslararası meşruiyet kazanmış siyasi literatüre bile takla attırıldı. Mesela “Ortadoğu’da, diktatörlerin halka karşı ordular tarafından korunması” sürekli tekrarlanan gelen bir siyasi ezber olduğu halde; cuntaya karşı direnen geniş halk kitleleri “*marjinal, laiklik karşıtı, İslamcı/barbar*” vs. gösterilmek suretiyle diktatör imajının sarsılmaması sağlandı. Hatta ordu “*...modern değerlerin anayasa tarafından teminat altına alınmış koruyucusu*” olarak nitelendi. Halkın can vererek, bedel ödeyerek elde ettiği başarısı hedefe konup tahfif edildi, kitleler halkın küçük bir kısmı olarak gösterilmeye çalışıldı. Darbenin gayrı meşruluğu, anti-demokratikliği ve yol açtığı trajik vahşettense, darbe sonrası alınan önlemlere

odaklanarak, darbe öncesi çizilen imaj korunmaya ve hatta sürecin artçılarını sürdürmeye niyetli olanlara açık destek sunulmuş oldu. Dahası Türkiye'deki seküler kesimlere, siyasilere ve entelijansiyyaya bundan sonraki anti-propaganda sürecinin de köşe taşları sunulmuş oldu. Nitekim Türkiye'de de benzer söylemler -ana akımda olmasa da- darbenin hemen ertesinde kopyala-yapıştır arzı endam etti.

Hükümetin İslamcılığı, DAİŞ'le işbirliği, totaliterliği, anti-demokratik uygulamaları, Ortadoğu'daki gelişmelerdeki "suçları", tıpkı F.Gülen'in Batı basınına yaptığı açıklamalarda olduğu gibi ortak retoriğin zedelenmemesi ve korunmasına ilişkin ilk çıkışlar olarak okunabilir. Bundan sonraki tartışmaların da bu temel üzerinden OHAL konusu ve uygulamaları başta olmak üzere sistem/devlet üzerinde yapılan operasyonların "hukukiliği ve demokratikliği" üzerinden gideceğinden kimsenin şüphesi yok.

Yerdeki kan kurumadan ve yaşanan travma atlatılmadan *"başı kesilen, linç edilen askerler"*, *"Peki, ya tatbikat var diye kandırılan askerler ne olacak?"*, *"karanlık darbeye karşı karanlık karşı darbe"* gibi yalan, sulandırma, tahfif, dezenformasyon, hedef saptırma, marjinalleştirme ve manipölasyonlara başvurma cesaretinin serdedilebilmesinin ardında da aslında Batılı hükümetlerin ve medyanın teşvik edici tutumları bulunmaktaydı.

Öte yandan bu teşviklerin güdüsüyle olsa gerek, BBC'den James Bryant gibi haberciler de Türkiye medyasında yakın gördüğü isimlere mail atarak, Türkiye aleyhinde demeç ve yazı gönderecek gazeteci avına çıkıyorlardı. Bu tür taleplere de ilk cevap -ilerleyen bölümlerde değerlendireceğimiz üzere- **The Guardian**'a yazan Can Dündar oluyordu.

Batı Medyasındaki Yaklaşım Farklılıkları ve Ortak Retorikler

Her ne kadar Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Rusya'nın hükümete desteğinden bahsetse de Rus medyasını takip eden uzmanlara göre "çarptırma ve yalan haberler" ilk sırada yer aldı. Gerçi **Rus Sputnik**'in Taksim'le ilgili meşhur *"Halk Darbeyi Kutluyor!"* başlıklı yalan haberine karşın **Sputnik Türkiye**, darbenin hemen ardından Rusya Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (RISI) Başkan Danışmanı ve Ortadoğu uzmanı Yelena Suponina gibi Rus uzmanların görüşlerine yer vererek *"Darbe girişiminin Erdoğan'ın kurgusu olduğu yalandır."* tarzında haberler yaptı. Ancak bunları Erol Mütercimler gibilerinin *"15 Temmuz darbe girişimi değil, iç savaş denemesiydi."* şeklindeki açıklamaları izledi.

Fransız ve Alman basınının darbeyi makulleştirme ve rasyonalize etme çabalarına şahit olunurken, ABD medyası darbeden ziyade sonrasında yaşananları öne çıkarttı. Girişte de bahsettiğimiz ve birazdan örneklerini vereceğimiz üzere darbe girişimini bertaraf eden kesimler hakaret ve tahfife maruz bırakıldı.

Kimi haberlerde halk *"Erdoğan taraftarları"* olarak marjinalize edildi. Kimilerinde ise *"Kontrol edilemez taşkınlıklar yapan barbar halka sırtını dayayan Erdoğan darbe girişimini fırsata çeviren adam"* olarak lanse edilirken, F.Gülen sürekli olarak *"siyasi muhalif"* sıfatıyla meşru bir pozisyonda anıldı.

Örneğin **New York Times** darbe ertesi yayınladığı Tim Arango imzalı haber analizde *"Fethullah Gülen'in İslami değerlere sahip, bilimde eğitilmiş altın bir nesil yaratmaya"*

çalıştığını” öne sürüyordu. Aynı günkü başyazısında 15 Temmuz gecesi kamu kurumları ile vatandaşların FETÖ mensubu darbeciler tarafından bombalı ve silahlı saldırılarla hedef alınmasına tek kelime değinilmeden Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın pervasızca aç almaya başladığı haber veriliyordu.

Türkiyeli seçmene “koyun” diyen gazete (F.Gülen de “ahmak” demişti) darbe girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından yayımladığı analizini Twitter hesabından *"Erdoğan takipçileri koyundur ve Erdoğan kendilerine ne söylerse onu yaparlar."* alıntısıyla paylaşıyordu.

Öte yandan Batı’daki analizlerde *“toplumu bölen Erdoğan”* nitelemesiyle daha önce üretilen Batı’daki Erdoğan imajının sarsılmaması sağlanırken, toplum *“demokrasiyi tehlikeye atan halk”* şeklinde resmediliyordu.

“Tiyatro” retoriğinin rüzgârı Batı’da o kadar şiddetli esti ki Türkiye siyasi tarihi üzerine kitaplarıyla meşhur olmuş ve eseri akademik yayınlarda kaynak kitap olarak itibar görmüş Erik Jan Zürcher gibi biri bile TV’lere çıkarak *“elinde delil olmamasına rağmen bundan emin olduğu”* şeklinde “bilimsel” nakaratlarda bulundu.

Alman basını ise soldan Hristiyan demokratlara kadar Erdoğan karşıtı tutumu besleyici yayınlar yaptı. Alman **NTV** Erdoğan’ı Napolyon’a benzetirken, **Die Presse** gazetesindeki *“Erdoğan ve Kitlelerin Gücü”* başlıklı haberde *“Kafası halk tarafından kesilen ve köprüden aşağı atılan askerler”* yalanı tekrarlandı. (Türkiye’de bu işin mihmandarlığını *Sözcü* gazetesi ve *Sol.org* sitesi yaptığı gibi, Kılıçdaroğlu da cenaze namazında görüştüğü Hulusi Akar’a tanklarla ezilen insanları değil, ilk olarak bu yalan haberi yetiştirdi.)

ABD ve Batı Medyasından Tarafı ve Manipülatif Değerlendirmeler: Eski Retorikleri Canlandırma

Darbeden önce darbecileri ve efendilerini cesaretlendiren yazılar kaleme alan Michael Rubin’in **New York Post**’ta yayınlanan yazısının başlığı irkiltici olduğu kadar, Türkiye’nin geleceğine ilişkin üretilen bakış açısının da açık kodlarını ihtiva ediyordu: *“Türkiye’deki Darbe Nasıl Umut Olarak Okunabilir?”*

Bir darbenin umut olarak okunması şeklindeki bir başlığın tercih edilmiş olması bile aslında muhtevanın mahiyetini geride bırakan niyetleri açık etmekteydi. Tabii Rubin’in kimliği üzerinden yapılacak bir okuma, onun şahin ama marjinal bir kesimi yansıttığını düşündürtebilir. Oysa öyle değil. Avrupa mediasından gelen *“laikliğin bekçisi/Wachter des Laizismus”*, *“laikliğin ebedi koruyucusu ordu”* vurgularındaki destek de bize bunu kanıtlıyor. Üstelik **Neue Zürcher Zeitung** örneğinde olduğu gibi, Orgeneral Ümit Dündar’ın basın toplantısı, darbeci bir paşanın konuşması gibi verilerek jeneriğinde de *“Die Wachter der Republik/Cumhuriyetin Bekçisi”* başlığı yer almaktaydı.

İki örneği birleştirelim. Diğer de Tim Arango ve Ceylan Yeğinsu’nun **New York Times**’ta yayınlanan *“Erdoğan darbe girişimiyle baş etti ama Türkiye’nin kaderi hala belirsiz”* haber-analizi. Bu değerlendirmede *“darbe girişiminin püskürtülmesinin nihai aşamada Siyasal İslam’ın bir başarısı olabileceği”* vurgulanarak, sokaklardaki kitleler *“İslamcı ve Erdoğan*

yanlısı” olarak nitelenmiştir. Bu nitelemenin doğruluğu yanlışlığından öte, pekiştirici öğelerle birlikte ısrarla altının çizilmesinin hem Batı kamuoyunun şuuraltına seslenme hem de Türkiye’deki seküler bazı kesimlerin korku atmosferine itilmesi açısından anlamı vardır. Bu tür makalelerde vahamet olarak işlenen konu darbe değil, darbenin yaratacağı beklenen İslamcı/İŞİD’ci/Erdoğancı kitlelerin Türkiye’deki seküler Batı yanlısı kitlelere reva göreceği muameledir! Sübliminal mesaj, “Bu olmasa bile olmalıdır; beklenen kaos, toplumsal çatışma yakındır!” şeklindedir. Karşıt görüşlüler bu “okumayı” doğru yapmalı ve ona göre bir konum takınmalıdır. HDP’lilerin ve Selahattin Demirtaş’ın açıklamaları da aslında bu “endişeleri” besler mahiyette olduğu görülebilir.

Mesela Erol Olçak’ın cenaze namazı esnasında aktarılan bazı şahitlikler manidardır. Bunların başında Avusturya **ORF** televizyonu muhabiri Ruşen Timur Aksakal’ın yaptığı röportajlar gelmekte. Aksakal, cenazede muhataplarına pişkince “*Sokaklarda laiklik karşıtı gösteriler yapılmakta ve bu laik halkı tedirgin ediyor. Bu endişelere hak veriyor musunuz?*” ve hatta “*Erdoğan toplumdaki ayrışmayı ortadan kaldıracak mı?*” şeklinde sorular yöneltiyordu. Aslında muhabirin sorduğu bu sorular Batı medyasındaki psikolojiyi ve Batı kamuoyunda “cevabı aranan soruları”(!) oluşturunuyordu.

M.Taceddin Kutay “*5 Soru: Batı Medyasında 15 Temmuz Darbe Girişimi*” başlıklı yazısında Batı basınındaki yaklaşım biçimlerinin şifrelerini; “odak dağıtma”, “marjinalleştirme”, “okuru güncelliğini yitirmiş söylemlere inandırma” ve “açık manipülasyonlar yürütme” olarak kodladıktan sonra, yukarıdaki örnekler üzerinden şu değerlendirmeleri yapmakta:

“15 Temmuz darbe girişimi söz konusu olduğunda hiçbir şekilde gündeme alınması mümkün olmayan bu eski söylem (laikliğin bekçiliği konusu-B.K.-) Batı kamuoyunu Erdoğan karşıtlığında konumlandırma çabalarının bir parçası olarak kullanılmıştır. Kolayca görüleceği üzere eski söylemin kullanılması ile darbe karşıtı göstericilerin marjinalleştirilmesi çabasının aynı merkezde odaklandığı görülecektir. Bu merkezi kısaca ‘odak dağıtma’ olarak adlandırabiliriz. Batı basınında çıkan haberlere bakıldığında sanki Türkiye’de hiç darbe olmamış ancak ‘Erdoğan’a bağlı azgın bir kitle’ laiklik karşıtı sokak gösterilerine başlamışçasına bir hava yaratılmıştır...”

Batı Basınındaki Görece Objektif ve Makul Yaklaşımlar

Bunların başında Karar gazetesinin kendisiyle röportaj yaptığı **Middle East Eyes** Genel Yayın Yönetmeni David Hearst gelmekteydi. Aslında onun değerlendirmelerini ayrı tutmak ve az sayıda adil görüşler kategorisinde saymakta fayda var.

Hearst, Batı basınının tavrını “utanç verici”, “yanlı ve gayri dürüst” olarak yorumladı. O da basını “*darbeyi ve sonuçlarını çok iyi bildikleri halde Erdoğan’ın yaptıklarına odaklanmakla*” eleştirdi. Hearst, ABD Ankara Büyükelçiliği’nin vatandaşlarına yaptığı çağrıda kullandığı “*Turkish uprising*” tabirine dikkat çekerek, ABD’nin “*darbe*”den değil “*Türklerin başkaldırısı*”ndan dem vurduğunun altını çizdi. Ona göre bu duruş Mısır’dakinin aynıydı. Eğer darbe başarılı olsaydı, ABD bu duruşu koruyacaktı.

Hearst, Batı basınına ilişkin daha 16 Temmuz sabahı ortaya konan tavrı şu cümlelerle eleştiriyordu:

*“Erdoğan’ın çok otoriter olduğuna dair haberler çıkarken, bir yandan darbeye mazeret üretme mahiyetinde bir dil de kullanılıyordu. **The Guardian**’ın ilk haberinde ‘Erdoğan kendi çöküşünün sorumlusudur.’ deniyordu. Erdoğan’ın çöküp çökmediği dahi belli değilken darbeye mazeret bulabilecek bir başlık seçmişlerdi. **The Guardian** bununla da yetinmedi ‘Erdoğan’ın darbesi’ diye bir şey yazdı. **Sunday Times** darbeden 36 saat sonra darbe planlayıcılarını sekülerizmin koruyucusu olarak ifade etti. Yani darbe başarılı olsaydı neler diyebilirdi.”*

Darbeyi manşetlerine taşıyan İngiltere’nin önemli gazetelerinden **Sunday Times**, ellerinde Türk bayraklarıyla bir tankın üzerine tırmananları gösteren fotoğrafın üzerine *“Türkler Darbeyi Ezdi!”* manşetini atmıştı. **Sunday Telegraph** da Boğaziçi Köprüsü’nde teslim olan askerlerin fotoğrafının altına, darbe girişimi sonrasında ordu ve yargıdaki tutuklama dalgasına atıfla *“Darbecilerden İntikam”* başlığını kullanıyordu. Gelişmeleri başyazılarından birinde yorumlayan **Independent** ise *“Erdoğan Darbeyi Atlattı”* başlığını tercih etmişti.

Almanya’nın **Bild** gazetesi birinci sayfadan *“Türkiye’de Erdoğan’a Karşı Askerî Darbe”*; Alman **Bild am Sonntag** gazetesi 8 sayfa ayırdığı haberde *“Boğaz’da Kanlı Gece”*, *“Halk Tankların Önüne Geçerek Ülkesini Savundu”* manşetlerini kullandılar. **Bild am Sonntag**’daki haberin devamında *‘Jet uçakları helikopterleri vurdu. Bu bir film değil.’* gibi ifadeler yer almaktaydı. Alman **Welt am Sonntag** gazetesi de *“Darbe girişiminin önlenmesi iyi. Türkiye askerî rejimleri çok iyi tanıyor.”* şeklinde okuyucularına seslendi.

Fransız gazetesi **Derniers Nouvelles D’alsace**, *“Türkiye’de Darbe Önlendi”* manşetiyle verdiği 3 sayfalık haberde *“Erdoğan’ın çağrısı sonrası Türk halkı sokaklara, meydanlara indi. Erdoğan bu girişimi yapanların ağır bedel ödeyeceklerini, cezasız kalmayacaklarını söyledi.”* ifadelerini kullandı.

Le Monde gazetesi, darbe girişimini *“Halk Darbeye Karşı Durdu”* başlığıyla yayınladı. Haberde, *“halkın tankların üzerine çıkarak darbe girişimini protesto ettiği”* yazıldı.

Belçika’nın en meşhur ve Fransızca yayımlanan **Le Soir** gazetesinde, *“Türkiye’de Darbe Girişimi: Erdoğan Yönetimi Devrildi”* başlıklı haber yayınlandı. **De Morgen** gazetesi de *“Türkiye’de Askerî Darbe Girişimi Başarısız Oldu”* başlığını kullandı.

İngiliz Basını ve Can Dündar’ın Yazısı: "Bu Türkiye Tarihinin En Büyük Cadı Avı"

İngiliz basınının darbe girişimine ilişkin çarpık yayınları sürerken, Cumhuriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni **Can Dündar** da **The Guardian**’da yayımlanan yazısında *“halkın tekbir getirerek askerleri linç ettiği”*ni öne sürdü.

Dündar, *“hükümetin darbe girişimi sonrasında basını baskı altına aldığını”* öne sürerken, kapatılan internet sitelerinin, radyoların ve polisin baskın yaptığı gazetelerin FETÖ ile bağlantısına değinmeyip *“operasyonların muhalif sesleri kısıtığını”* iddia etti.

Darbe girişiminin yaşandığı 15 Temmuz gecesi “*halkın camilerden yapılan çağrıyla sokağa çıktığını*” aktaran Dündar, halkın darbeye direnişini ise sosyal medyada yayılan ve çoğunun yalan olduğu ortaya çıkan iddialara dayanan bir tasvire indirgemeyi seçti.

Dündar’ın yazısı Batı’daki mevcut korkulara ve önyargılara hitap etme konusunda oldukça becerikliydi. Tankları durduran vatandaşlardan söz etmiyor, yeşil bayraklarla askeri linç eden ve tekbirlerle idam isteyen kalabalıkları resmediyordu.

“*Türkiye’de işkencenin de yeniden başladığı*”nı iddia eden Dündar, Avrupa’nın da Türkiye ile işbirliği yapmaktan vazgeçmesi gerektiğini ima ediyordu.

Öte yandan **Daily Express** gazetesi, darbe gecesi Trabzon’da ve Malatya’da kiliselere saldırıldığını öne sürerken, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın iktidar döneminde Proteston kiliselerinin pek çok defa saldırıya uğradığını veya tehdit edildiğini iddia etti.

Türkiye’de “İslamcı köktencililiğin” yükseldiğini savunan gazete, bunun ülkedeki Hristiyanları baskı altına aldığı ve tehlikeye soktuğunu öne sürdü.

İngiliz basını daha önce de hükümetin darbe sonrası aldığı önlemlerin Alevi vatandaşları da hedef alacağını öne sürerek, FETÖ’nün darbe girişimini bir mezhep çatışması bağlamına yerleştirmeyi denemişti.

İnternet haber sitesi **Independent**’ta Robert Ellis imzasıyla yayımlanan yazıda da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Hitler’e; AK Parti ise Nazi Partisine benzetildi.

“*Cumhurbaşkanı Erdoğan demokratik olarak seçilmiş olabilir ama onun Türkiye’si Hitler Almanya’sı modeline göre kurulu.*” ifadelerini kullanan Ellis’in, 17-25 Aralık sürecinde FETÖ tarafından ortaya sürülen yolsuzluk iddialarını yinelediği görüldü.

Ellis yazısında darbe girişimine direnen halkı “*Erdoğan yandaşları*” diye nitelendirerek, “*Erdoğan yandaşları sokaklarda dolaşıyor ve muhaliflere saldırıyor. Toplum bölünmüş durumda.*” iddiasında bulundu.

BBC’ye Göre “Darbe Normal ve Meşru”, Karşı Tedbirler “Anormal ve Gayrı Meşru”

Darbe girişiminin engellendiğinin anlaşıldığı saatlerde bile **BBC**, girişim başarıya ulaşmış gibi haber vermeye devam ederken, “*Darbeye nasıl gelindi?*” başlığı altında Türkiye’de son birkaç yılda yapılan siyasi tartışmaları listeledi. İngiliz televizyonunun yaklaşımı, askerî darbe girişimini “*doğal siyasi bir sonuç*” gibi sunmak oldu.

Batı medyası ve Batılı köşe yazarlarının, darbe günü yüzlerce kişinin şehit edildiği vahşet anlarını konu alan haber hikâyelerine yer ayırmayı tercih etmediği görülmüyordu.

Hükümetin kamu kurumlarında başlattığı soruşturmalar, görevden uzaklaştırmalar ve işten el çekirtmeler gibi tedbirler, Batı medyasınca demokrasi için darbeden daha büyük bir tehdidin doğduğu mesajı işlenerek yansıtılıyordu.

BBC internet sitesinde, tarafsız bir tarzda, darbe girişiminin geri plana itildiği manşette, orduda ve yargıda yapılan tedbir amaçlı tutuklamalar “tasfiye” diye nitelendirildi. Manşete

eşlik eden iki portre yazısının başlığı da BBC'nin yönlendirici tavrını gözler önüne serdi. Darbenin mimarı Fethullah Gülen'i anlatan yazı için seçilen başlık "*Fethullah Gülen Kimdir?*" olurken, askerî darbenin hedefi seçilmiş Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı anlatan yazıya "*Erdoğan: Acımasız Cumhurbaşkanı*" başlığı atıldı. Gülen'e ayrılan yazıda "sağlık sorunları" ve "sade yaşamı" üzerinde durulurken, başında olduğu cemaatin 40 yıllık sicili, mali gücü ve işlediği suçlarla ilgili hemen hiçbir bilgiye yer verilmediği görüldü. BBC'ye göre Gülen sadece "*milyonlarca takipçisi olan bir din adamı*" idi.

The Guardian ve "Hükümet Yanlıları Karşıtlara Saldırıyor" İddiaları

Guardian açısından Türkiye'de seçimle gelmiş hükümete ve cumhurbaşkanına karşı darbe girişimi adeta bir ayrıntı niteliğindeydi. *Guardian* da BBC gibi Gülen cemaati bağlantılı kadrolara yönelik operasyonları "*tasfiye*" diye nitelendirmeyi seçti. Darbe girişimini önemsizleştirmeye çalıştığı görülen gazete, darbe karşıtı gösterilere katılan vatandaşları da "*hükümet yandaşları*" diye nitelendirdi. *Guardian*'ın yer verdiği "analiz"de, "*darbe girişimine karşı oluşan muhalefet-hükümet birlikteliğinin dağılmaya başladığı*" iddiası öne çıkarıldı.

Onca cana, yaralıya, çatışma ve kaosa sebep olan darbeyi "*Darbe girişimi sonrası kanlı ve baskıcı olacak!*" manşetiyle gören *Guardian*, "*darbe sonrası dönemde hukukun üstünlüğünün kaybolacağını*" iddia etti. Makalede ayrıca "*hükümet yanlılarının Erdoğan karşıtı ve hükümet karşıtı gördüğü herkese gaddarca saldırdığı*" öne sürülürken, darbecilerin halka karşı giriştiği cinayetlerin adeta üzeri örtüldü.

Aynı gazetede yer alan bir başka haberde de Fethullah Gülen'in, "*darbe girişiminin hükümet tarafından düzenlendiği*" şeklindeki iddiasına yer ayrıldı.

The Times ve Darbenin Başarısızlığına Hayıflanma Örnekleri

The Times gazetesi de darbeye karşı koyan vatandaşları "*Erdoğan yandaşları*" diye nitelendirmeyi seçti. *Times*, manşetten verdiği haberde darbe girişimini bir yana bırakarak Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı "*mutlak güce giden yolu açmakla*" itham etti. Gazetenin haberinde "*Türk ordusu Erdoğan'a karşı son güçlü muhalefet mevzisiydi*" diyerek, darbe girişimini meşrulaştırma ve başarısızlığına hayıflanma dili kullanılıyordu.

Times'daki bir hayıflanma yazısı da Edward Lucas'a aitti. O da analizinde "*Türkiye'deki darbenin başarısız olması demokrasiyi kurtarmadı.*" ifadelerini kullandı. Darbenin başarısız olmasından duyduğu rahatsızlığı gizlemeyen Lucas, Türkiye ile ilişkilerin ise reel-politik gereği sürdürülmesi gerektiğini yazdı. Lucas, darbe girişiminin başarısız olmasından sonra Türkiye'nin Batı için işleri zorlaştıracaklarını belirterek, "*Erdoğan'la uğraşmak şimdi bir kâbusa dönüşecek*" ifadelerini kullandı.

Financial Times ve "Endişeli Sekülerler"

Financial Times gazetesinin de darbe girişiminden daha ziyade, sonrasındaki güvenlik operasyonlarına odaklanması dikkati çekti. *Financial Times*, Erdoğan'a oy vermeyen seçmenlerin "endişe içinde" olduğunu iddia etti. Darbe girişimi sırasında sosyal medya

üzerinden yayılan yanlış bilgileri sorgulamadan haberde kullanan *Financial Times*, “adını vermediği” bir Türk vatandaşının, “*darbe karşıtlarından korktuğu için Etiler’den dışarı çıkmak istemediğini*” aktardı.

Başarısız Darbe ve Erdoğan’ı Şeytanlaştırmanın Yeni Aşaması

Foreign Policy dergisinden Michael Rubin, “*Erdoğan’ın Kendinden Başka Suç Layacağı Kimse Yok*” başlıklı makalesinde Erdoğan’ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı olmasından bu yana halkı İslamcılaştırdığı ve verdiği sözleri tutmadığı “endişelerini” dile getirdi.

Alman *Die Welt* gazetesi de darbecilerin sivillere yönelik kanlı saldırılarını görmezden gelerek, darbeciler ve destekçileriyle ilgili alınan tedbirleri “*Erdoğan Şimdi Tüm Hızıyla Temizliğe Başlıyor*” başlığıyla okuyucularına duyurdu.

Erdoğan’ın portresinin anlatıldığı “*Güç Adamı Erdoğan*” başlıklı Alman *Frankfurter Allgemeine* gazetesinin haberinde, “*Erdoğan’ın zirveye yürürken ciddi saldırılara karşı yenilmediği, savaşçı ruha sahip olan Erdoğan’ın bu yapısının sokağa da yansıdığı ve sokakta yumruk yasalarının hâkim olduğu*” iddiaları dikkati çekti. Gazete, Rainer Hermann imzalı haberde “*Batı’nın her zaman takındığı demokrasi yanlısı tavrının aksine, Erdoğan’ı durdurabilecek gücün yalnızca ordu olduğu*”nu savunarak darbe yanlısı tavrıyla dikkati çekti.

Diğer yandan Amerikan *The Daily Beast* gazetesi, darbe girişimi sırasında “*Erdoğan gitti. Türk Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın yeri bilinmiyor!*” şeklinde verdiği haberde, “*Erdoğan’ın Almanya’ya iltica başvurusu yaptığı*”nı öne sürecek kadar ileri gitti. Ancak daha sonra haberin linkine tıklanıldığında içeriğin kaldırıldığı görüldü.

Daily Telegraph gazetesinin, “*Türkiye’de Darbe Girişimi*” adıyla duyurduğu haberde, “*dünya liderlerinin Cumhurbaşkanı Erdoğan’ı darbe girişimini baskı kurmak için bahane olarak kullanmaması konusunda uyardığı*” savunuldu. Haber içeriğinde “*Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın güç kazanmak ve baskı kurmak için fırsat kolladığı*” ithamlarına yer verildi.

Londra merkezli haftalık *Economist* dergisi de “*Türkiye’nin başarısız darbe girişimi Cumhurbaşkanı’na daha fazla güç için imkân verdi*” başlığıyla yayımladığı makalesinde, “*darbenin başarısız olmasıyla birlikte Erdoğan’ın otoritesini artırmak için bir fırsat yakaladığı, Erdoğan’ı destekleyenlerle birlikte muhalif kesimin de darbeye karşı durduğu fakat muhalif kesimin Erdoğan’ın kendilerine karşı intikamcı bir tutum sergileyeceğinden endişe ettiği*” öne sürüldü.

İngiliz basınının Türkiye’deki idam tartışmasını sunma şekli de okuyucularda onbinlerce insanın idam edileceği algısını oluşturmaya yönelik görünüyordu. Orduda ve yargıdaki gözaltı sayıları ile kamuda işten uzaklaştırılanların sayılarını veren gazeteler, idam cezasının geri getirilmesiyle ilgili tartışmayı bu sayılarla birlikte aktarıyordu.

Halkın tankların önüne yatması ve darbeye direnmesini gözardı eden İngiliz *Independent* gazetesi, “*Türkiye’de Darbe: Komplö teoristleri, darbe girişiminin Erdoğan tarafından tasarlandığını iddia etti!*” başlıklı bir haber yayımladı.

Amerikan **Fox News**'in internet sitesinde Ralph Peters imzalı *"Türkiye'nin Son Umudu da Öldü"* başlıklı makalede, *"darbenin Türkiye'deki İslamcılaşmayı durdurmak için son umut olduğu, Batılı liderler her ne kadar darbe girişimini kınamak için uğraşsalar da kazanacakları tek şeyin 'Avrupa'nın kapılarına dayanmış zehirli bir İslam rejimi' olacağı"* öne sürüldü.

The Washington Post *"Kaostaki Türkiye'nin Seküler Vatandaşları Daha Gergin"* başlıklı haberde *"darbe girişiminin ardından aşırılıkçıların sokakların hâkimi olduğu"* iddia edilirken; **Frankfurter Allgemeine Zeitung** gazetesinde Reinhard Müller tarafından kaleme alınan *"Ist Putschen Erlaubt? -Darbe Yapmak Meşru mudur?-"* başlıklı yazıda da *"insan haklarının demokrasiden önde geldiği"* iddia edilerek *"insan haklarını ihlal eden Mursi, Erdoğan gibi kişilere karşı anti-demokratik tedbirler almanın mümkün olduğu"* vurgulanarak darbe açıkça masumlaştırılıp meşrulaştırıldı.

Sabancı Üni. Öğr. Üyesi Adam McConnel ve Batı Medyasındaki Kara Propagandalara Cevabi Yazısı:

McConnel değerlendirmelerine BBC'de yayınlanan ve "Recep Tayyip Erdoğan: Turkey's Ruthless President" (Recep Tayyip Erdoğan: Türkiye'nin Acımasız Cumhurbaşkanı) başlığını taşıyan yazıyla başlıyor ve şöyle soruyordu:

"Ne şekilde acımasız? Aklıma hemen gelen bu soru oldu. Türkiye vatandaşlarının özgürce kullandıkları oyları elde ettiği için mi? Türk devlet kurumlarına yerleşmiş, bir kült inancın takipçilerinin başlattığı bir askerî darbeye karşı çıktığı için mi? Olayları olduğu gibi söylediği için mi? ... Gerçek şu ki bütünüyle Batı medyası, Türkiye, Türkiye'nin siyasi liderliği ve özellikle Tayyip Erdoğan hakkında neredeyse günlük olarak son derece saçma yayınlar yapıyor... Batı medyası bazı örneklerde cuntanın tarafını tutan bir söylem benimsiyor."

McConnel, tespitlerini şu cümlelerle sürdürdü:

"Darbe, demokratik olarak seçilmiş bir hükümete karşı yapıldı fakat ABD gibi demokrasilerdeki gazeteler ve yorumcular, darbe girişimini açık bir şekilde coşkuyla karşıladı. Örneğin, son iki senedir Tayyip Erdoğan'ı hususi bir şekilde hedef alan bir kampanya yürütmüş olan New York Times (NYT), darbe girişiminin başarısızlığının netleşmesinden sonra, saatler boyunca 'Neler olduğunu bilmiyoruz!' söylemini sürdürdü. Takip eden saatler ve günlerde de bu gazete, ülkedeki gerçek olayları fena halde çarpıtan, ülkenin cumhurbaşkanına saldıran ve hatta komplo teorilerine de yer veren birçok başyazı ve makale yayınladı. The Counter Coup in Turkey (Türkiye'de Karşı Darbe), Turkey's Coup That Wasn't (Türkiye'nin Gerçekleşmeyen Darbesi), Mr. Erdogan's Reckless Revenge (Sayın Erdoğan'ın Pervasız İntikamı), Trump and the Sultan (Trump ve Sultan), Turkey Was an Unlikely Victim of an Equally Unlikely Coup (Türkiye, Olasılık Dışı Bir Darbenin Olasılık Dışı bir Kurbanı Oldu), Many Turks Prefer Even Flawed Democracy to Coup (Birçok Türk, Defolu Bir Demokrasiyi Darbeye Tercih Etti), Erdoğan Triumphs After Coup Attempt, but Turkey's Fate is Unclear (Erdoğan Darbe Teşebbüsünden Sonra Zafer Kazandı Fakat Türkiye'nin Akıbeti Meçhul).

Bütün bu haberleri de Erdoğan, cuntanın elinden ve muhtemelen bir ölümden sadece dakikalarla kurtulmuş olmasına rağmen yaptı. Bir kurban uluslararası ölçekte hiçbir zaman bu denli suçlanmamıştı.”

McConnel’a göre Türkiye saati ile 16 Temmuz 02.00 itibarıyla cuntanın başarısız olduğu netleştiği noktada **Batı medyası**, son birkaç yıl içinde üretilmiş olan *"diktatör Erdoğan"* temasına geri dönmüş ve buna birkaç da kullanışlı kıvrıma eklemişti. O da yukarıda sıraladığımız örneklerle Business Insider’ı ekliyordu: *"Erdogan could use the latest coup attempt to further tighten his grip in Turkey"* (Erdoğan, son darbe girişimini, Türkiye’deki kontrolünü daha da artırmak için kullanabilir.)

McConnel, bu yaklaşımı şu sözlerle topa tutuyordu:

“Demokratik yollardan seçilmiş bir lider, kendisini yakalamak veya öldürmek hedefini güden bir askerî darbe girişiminden sağ-salim çıkabilme sürecini yaşamakta iken ‘otoriterlikle’ suçlanıyordu. İnsanın zihnini allak bullak eden bir durum.”

Yazımızı McConnel’in Batı medyasının içine düştüğü içler acısı hali Edward Said’dan mülhem betimlediği şu sözleriyle bitirelim:

“Bu olayları İstanbul’un merkezinde bizzat yaşamış ve geceyi, askerî helikopterleri, silah seslerini ve savaş uçaklarını korku içinde dinleyerek geçirmiş bir kişi olarak, Batı medyasının bu davranışını mide bulandırıcı ve kabul edilemez buluyorum. Alınan tavırlar ve yayınlanan bilgiler, gazetecilik etiğine yönelik feci birer ihlal teşkil etmektedir.

*Fakat bu davranış, daha büyük bir sorunun bir belirtisi aynı zamanda. Batı, en aşağı 50 senedir, Müslüman dünyasını anlamakta çok büyük güçlük çekiyor ve basını da bu durumu yansıtmakta. Batı toplumundaki önyargılar, yine **Batı medyası** yoluyla yansıtılıyor. Belli tutumlar ve önyargılar, analizlere temel teşkil edecek gerçekler olarak görüldüyor ve somut bilgiler nadiren değerlendirilmeye alınıyor. Türkiye’den Batı basınına makale yazanlar, böyle bir iş için kendilerini yetkin kılacak tecrübeye, lisan becerilerine veya tahsil altyapısına nadiren sahipler. Fakat bu yaptığım, yeni bir teşhis değil: Edward Said bu olayı *Covering Islam (Haberlerin Ağında İslam)* adlı kitabında, bundan otuz seneden fazla bir süre önce tarif etmişti. Bugünün Batı basınında çıkan Türkiye haberlerinin gerçekten rahatsız edici yönü, kendilerini ‘liberal’, hatta ‘ilerlemeci’ addeden kişilerin Türk toplumu, tarihi ve siyaseti hakkındaki korkulara ve doğru bilgi eksikliğine yenik düşmesidir... Ve Batı basınının geçen cuma ortaya koyduğu rezil performans bu durumu çok daha berbat bir hale getirmiş oldu.”*

[Haksöz Dergisi Sayı: 305 - Ağustos 2016](#)

Kaynak: [15 Temmuz Darbesini Buharlaştıran Batı Medyası - Bahadır Kurbanoglu](#)